

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-13>

УДК 304.001

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

THEORETICAL FOUNDATION OF THE IMPLEMENTATION OF SOCIAL COMMUNICATION

Шегинська Наталія Зенонівнакандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8939-2415>**Тимкович Оксана Ігорівна**кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3262-0768>**Shehynska Nataliia, Tymkovych Oksana**

Lviv Ivan Franko National University

Ця стаття узагальнює теоретичні основи визначення соціальної комунікації. Основною метою проведеного дослідження є виокремлення характерних ознак та концептуальних основ соціальної комунікації. Актуальність дослідження визначається постійно зростаючою потребою у використанні нових засобів комунікації з метою поширення інформації за наявності дистанційної зайнятості, глобалізаційних зрушень, економічних та політичних потрясінь. Дослідження теоретичних основ поняття соціальної комунікації здійснюється на основі виокремлення теоретичних конструкцій, рівнів, функцій та засобів спілкування. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали історичний та логічний методи, графічний метод, методи аналізу та синтезу – для формування базових основ соціальної комунікації. Об'єктом дослідження обрано особливості, засоби та інструментальні соціальної комунікації. Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для побудови внутрішньо особистісного та міжособистісного спілкування.

Ключові слова: комунікація, соціальна комунікації, спілкування, засоби комунікації, бар'єри комунікації.

This article summarizes the theoretical foundations of defining social communication. The main goal of the research is to identify the characteristic features and conceptual foundations of social communication. The relevance of the study is determined by the constantly growing need to use new means of communication for the purpose of spreading information in the presence of remote employment, globalization shifts, economic and political upheavals. The study of the theoretical foundations of the concept of social communication is carried out on the basis of the identification of theoretical constructions, levels, functions and means of communication. Historical and logical methods, graphic methods, methods of analysis and synthesis became the methodological tools of the conducted research – to form the basic foundations of social communication. The object of the research is the peculiarities, means and instruments of social communication. It was determined that communication is the central element of the communication process. Communication is carried out using a system of symbols, that is, words and sounds. It is noted that the most important elements of the communication process include: context, participants, announcements, transmission channel, noise and feedback. Attention is also focused on the fact that the purpose of social communication is the formation, modification or change of knowledge, attitudes and behavior in accordance with the interests and values of interacting senders and receivers. And the element without which the process of social communication would not take place are the participants who act as sender and receiver. It was determined that effective social communication is a series of connected elements, thanks to which this process is used to obtain knowledge about the surrounding world, allows you to learn the thoughts and feelings of other people, and interpret the received information. It was determined that social communication can occur on five main levels. The factor that imposes such a division is the number of recipients to whom the message is addressed and the method of its broadcast. The results of the conducted research can be useful for building intra-personal and interpersonal communication.

Keywords: communication, social communication, communication, means of communication, communication barriers.

Постановка проблеми. Наявність великої множини інструментів та засобів соціальної комунікації створює необхідність постійного дослідження можливостей їх поєднання для досягнення максимального ефекту спілкування та передачі інформації. Розвиток комунікації відкриває нові можливості, які звільняють людей від певних обмежень, систем соціального контролю і примусу, створюють нові основи для особистого. З появою новітніх комунікаційних технологій та розвитком сучасного інформаційного суспільства потреба в організації та розробці ефективної політики створення та формування зручних умов комунікації зростає. Відтак, особливої актуальності набуває потреба у визначенні основних інструментів та засобів соціальної комунікації як суттєвої характеристики інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основи соціальної комунікації досліджували В. Горовий, Т. Дрідзе, В. Ільганаєва, О. Курбан, Г. Почепцов, В. Різун, А. Соколов, О. Холод, Ф. Шарков, Н. Яблоновська та інші. Із зазначених дослідників базис психологічного підходу до соціальної комунікації заклав О. Холод, але він не розглядав соціальну комунікацію як інтердисциплінарну область.

Мета статті. Основною метою дослідження є виокремлення основної мети, інструментів та засобів реалізації соціальної комунікації, як передумови передачі інформації у суспільстві. При дослідженні використано такі методи як історичний та логічний, метод порівняння та наукової абстракції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікація – це процес взаємної передачі інформації. У процесі люди отримують

потрібну інформацію, висловлюють свою думку, переконують один одного, приходять до згоди (або не погоджуються) і впливають на інших людей [1].

Соціальна комунікація – це механізм, за допомогою якого можуть існувати і розвиватися людські стосунки. Усі символи розуму, включаючи засоби їх передачі в просторі та поведінку в часі (слово складається з пози, жестів, тону голосу, слова, письма [2]. Комунікація використовує друкарство, телеграф, телефони і все що може бути залучене для підкорення простору і часу у передачі інформації всім зацікавленим особам. Комунікацію можна розглядати у різних аспектах (рис. 1).

Отже, соціальна комунікація – це обмін смислами між людьми. можливо тією мірою, якою люди поділяють спільні уявлення, бажання та ставлення.

В міжособистісному контексті важливо, хто з ким розмовляє, тобто тип стосунків між співрозмовниками, а культурний контекст спонукає звернути особливу увагу на особливості мовлення, характерні для даної нації, країни чи групи. З цього випливає, що соціальна комунікація є складним, багатограним процесом. Тому його аналіз вимагає оптимального міждисциплінарного підходу [3].

Ефективна соціальна комунікація – це низка пов'язаних елементів, завдяки яким цей процес використовується для отримання знань про навколишній світ, дозволяє дізнатися думки та почуття інших людей, інтерпретувати отриману інформацію.

До найважливіших елементів комунікаційного процесу належать:

- контекст;
- учасники;

Рис. 1. Теоретичні аспекти соціальної комунікації [1]

- оголошення;
- канал передачі;
- шум;
- зворотний зв'язок [4].

Загалом, контекст – це умови, за яких відбувається процес спілкування. Цей елемент розглядається в кількох аспектах, першим з яких є фізичне середовище, в якому відбувається цей процес.

Історичний аспект з урахуванням кількості ситуацій з минулого, на які посилаються учасники комунікаційного процесу.

Психологічний аспект стосується взаємного сприйняття учасників контакту та впливу спостережень на визначення смислів інформації, що надається.

Культурний аспект включає цінності, символи та поведінку, що мають перевагу в даній спільноті (національності).

Елементом, без якого процес соціальної комунікації не відбувся б, є учасники, які виступають у ролі відправника та одержувача. Кожна особа в цьому процесі грає обидві ролі одночасно. Він повинен мати можливість надсилати повідомлення та отримувати інформацію від іншої особи.

Спілкування є центральним елементом комунікаційного процесу. Повідомлення здійснюється за допомогою системи символів, тобто слів і звуків.

Канал зв'язку – це шлях, яким повідомлення переходить від відправника до одержувача. Мова та здатність чути слова є основним каналом передачі інформації.

Небажаним елементом у процесі спілкування є так званий Шум, тобто перешкода передачі та прийому інформації. Шумом будуть усі фактори, які можуть сприяти спотворенню вихідного повідомлення, наприклад температура, рівень шуму, місце та час розмови.

Останнім елементом повідомлення є зворотній зв'язок. Ця назва описує реакцію одержувача на повідомлення [5].

Отже, під соціальною комунікацією розуміють процес створення, перетворення та передачі інформації між індивідами, групами та соціальними організаціями. Метою соціальної комунікації є формування, модифіка-

ція або зміна знань, установок і поведінки відповідно до інтересів і цінностей взаємодіючих відправників і одержувачів.

Щоб краще зрозуміти специфіку процесу соціальної комунікації, необхідно пояснити, що існують три важливі терміни: Соціальна комунікація, комунікація та спілкування. Дуже часто їх розглядають як синоніми, можливо тому, що всі вони походять від латинського терміну *communicatio*.

Ефективність соціальної комунікації залежить від об'єктивності, компетентності, авторитету відправника та привабливості повідомлення. Гарне повідомлення має характеризуватися точністю аргументації, відповідним підбором засобів комунікації, наприклад, посиленням на емоції, інтелект або емоції та інтелект, а також враховувати: позитивне, негативне чи байдуже ставлення реципієнтів до наданої інформації та їхнього вік, освіта, стать, відкритість тощо. Відправник також може використовувати методи маніпуляції та переконання. Одним із видів соціальної комунікації є політична комунікація, тобто обмін інформацією між політичною владою та суспільством, або як механізм орієнтування суспільства. Демократична система характеризується інформаційною відкритістю, яка гарантується правовими та конституційними нормами та правом на інформацію [6].

Соціальна комунікація може відбуватися на п'яти основних рівнях. Фактором, який накладає такий поділ, є кількість одержувачів, яким адресовано повідомлення і спосіб його трансляції. Виділяють наступні рівні комунікації:

- інтраперсональний (іншими словами внутрішньо особистісний), що полягає в «спілкуванні з самим собою»;
- міжособистісний (між людьми), який стосується спілкування однієї людини з однією людиною;
- груповий, тобто трансляція та обмін інформацією між групою людей, кожна з яких може бути як відправником, так і одержувачем;
- масова, коли повідомлення передається через засоби масової інформації для великої кількості осіб – адресатів;

Рис. 2 Модель соціальної комунікації [5]

– екстраперсональний, який базується на встановленні контакту та передачі інформації суб'єктам, відмінним від людини, наприклад, машині.

Поняття комунікація тісно пов'язане з поняттям спілкування, тобто з символічною взаємодією між людьми, які усвідомлюють присутність один одного. Соціальна комунікація – це динамічний процес, що передбачає обмін, тобто надсилання та отримання повідомлень у конкретній ситуації чи контексті, або механізм, який виникає та функціонує завдяки міжособистісним контактам.

Ефективність комунікаційного процесу кожного з нас визначається здатністю реалізувати наміри комунікаційного акту, тобто якнайкраще і найадекватніше передати широко зрозумілу інформацію: думки, настрої, погляди, цінності, від відправника до одержувача. Адекватність включає час, функцію, соціальний обсяг і зміст акту спілкування.

Комунікація як винятковий приклад процесу взаємодії людей один з одним може стикатися з багатьма ситуаціями, які сприятимуть або не сприятимуть цьому. До них належать:

- накази, рекомендації;
- попередження, застереження, погрози;
- переконання, умовляння, моралізація;
- консультування, внесення пропозицій;
- повчання, докори, наведення логічних аргументів;
- критика, засудження, звинувачення, заперечення;
- схвалення, похвала, підтримка;
- образа, висміювання, ганьба, навішування «ярлика»;
- аналіз, інтерпретація, постановка діагнозу;
- заспокоєння, розрада, співчуття;
- дослідження, опитування, опитування;
- відволікання, тривіальне спілкування, жарти.

Комунікація – це процес, який виражає ступінь інтеграції людей один з одним, тому можна виділити ряд факторів, які перешкоджають передачі повідомлення від відправника до одержувача. Це відмінності у сприйнятті, намірах, вибір нерозбірливого коду, неправильний вибір каналу спілкування, мовні помилки, дисонанс між вербальним і невербальним спілкуванням тощо [7].

Соціальне спілкування має кілька характерних рис, по-перше, його слід трактувати як соціальний процес, який завжди передбачає присутність принаймні двох людей у певному соціальному середовищі. Для кому-

нікаційних процесів важливим залишається соціальний контекст, який визначається кількістю та специфікою учасників, які в ньому беруть участь.

Соціальне спілкування має творчий характер, надає нового значення існуючим поняттям і створює новий зміст, і є динамічним за своєю природою, оскільки вимагає постійного прийому, обробки та передачі повідомлень. безперервність комунікаційного процесу слід пов'язувати з тим, що людина спілкується протягом усього життя, що неминуче, за відомими словами Пауля Вацлавіка «неможливо не спілкуватися – так само, як неможливо не рухатися».

У соціальній комунікації звертається увага на її символічну природу, яка пов'язана з необхідністю спільного семіотичного простору, в якому використовуються однакові символи та знаки, а також з інтеракцією, тобто побудовою стосунків між індивідами, що спілкуються. Також наголошується, що спілкування є цілеспрямованим і усвідомленим, і водночас це складний процес, у якому одночасно можуть виступати багато елементів, аспектів, ознак або партнерів по спілкуванню. останньою із зазначених особливостей комунікації виявляється її незворотність, оскільки комунікований зміст неможливо зупинити чи вилучити [8].

Теоретики комунікації вказують на існування кількох її рівнів, які створюють своєрідну піраміду комунікації, розташовану за кількістю входжень даного рівня. В основі піраміди лежить внутрішньо особистісне спілкування, тобто центральний нервовий центр отримує стимули, що виходять з тіла кожної людини, такі як голод чи біль, і реагує на них. Цей вид спілкування виходить за межі соціальної комунікації. Нижчим рівнем цієї форми спілкування є другий рівень піраміди, тобто міжособистісне спілкування, що відбувається між окремими індивідами. Наступний рівень відноситься до групової комунікації, наступний – до міжгрупової комунікації, а на більш високому рівні – організаційна комунікація, яку також називають інституційною комунікацією. воно найчастіше пов'язане з існуванням формалізованих правил, визначених форм і контролю, стосується політичної влади та її структур. на вищому рівні соціальної комунікації знаходиться масова комунікація, яка є найширшим процесом спілкування, що відбувається в суспільстві, в якому одночасно бере участь найбільша кількість людей [9].

Розглядаючи процеси соціальної комунікації, часто виділяють її форми – вербальну

(виражену за допомогою мови) і невербальну (стосується дій) [10].

Висновки. Науки про соціальні комунікації та медіа наразі характеризуються концептуальною та термінологічною автономією, яка практикується в кожному з їхніх компонентів. Це не сприяє обміну ідеями та проведенню досліджень, що перетинають межі субдисциплін. Без вивчення принаймні основ взаємних концептуальних систем, систем, які, ймовірно,

не є взаємовиключними, хоча й не віддзеркалюють одна одну, буде важко зробити кроки до більш повного взаєморозуміння та дослідницької співпраці у сфері формування ефективної соціальної комунікації. Виокремлення інструментів, засобів та моделей соціальної комунікації дозволяє поглибити знання та розширити розуміння глобальної проблеми комунікаційних бар'єрів як на макро- та і на мікрорівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gortat A. Komunikacja społeczna i interpersonalna. Kanały przepływu informacji. URL: https://liderzykooperacji.pl/wp-content/uploads/2021/03/01_Materia%C5%82y-szkoleniowe-Komunikacja-spo%C5%82eczna-i-interpersonalna.pdf
2. Холод О. Соціальна комунікація як інтердисциплінарна область: погляди Юзефа Подгурецьки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Журналістські науки. 2017. № 883. С. 144–157.
3. Kudra B. O komunikacji społecznej. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288926585.pdf>
4. Glapiak P. Elementy procesu komunikacji. URL: http://zsmosina.powiat.poznan.pl/e_nauka/internat_217.pdf
5. Nęcki Z. Komunikacje międzyludzka. Wyd. Antykwa, Kraków 2000. URL: http://zsmosina.powiat.poznan.pl/e_nauka/internat_217.pdf
6. Курбан О.В. Соціальна комунікація в системі сучасного наукового знання. *Інформаційне суспільство*. 2009. № 10. С. 64–66.
7. W jaki sposób komunikacja społeczna wpływa na Twój sposób komunikowania się? URL: <https://cloud1k.edupage.org/cloud/?z%3AmydfLcxTUGqcBK2w%2BQuwtucn0bfqyDzOioD6%2FxEwGSooEvdn3S2m5HYW30DYa>
8. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; наук. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2010. 230 с.
9. Dobek-Ostrowska B. Postawy komunikowania społecznego, wydawnictwo astrum, Wrocław 1999.
10. Copley P. Communication. Definitions and Concepts, [w:] The Concise Encyclopedia of Communication, w. donsbach (ed.), wiley-Blackwell, Malden–oxford–chichester 2015.

REFERENCES:

1. Gortat A. Komunikacja społeczna i interpersonalna. Kanały przepływu informacji. Available at: https://liderzykooperacji.pl/wp-content/uploads/2021/03/01_Materia%C5%82y-szkoleniowe-Komunikacja-spo%C5%82eczna-i-interpersonalna.pdf
2. Kholod O. (2017) Sotsialna komunikatsiia yak interdystyplinarna oblast: pohliady Yuzefa Podhuretsky [Social communication as an interdisciplinary field: the views of Józef Podgurecki]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Serii: Zhurnalistyky nauky, vol. 883, pp. 144–157. [in Ukrainian]
3. Kudra B. O komunikacji społecznej. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/288926585.pdf>
4. Glapiak P. Elementy procesu komunikacji. Available at: http://zsmosina.powiat.poznan.pl/e_nauka/internat_217.pdf
5. Nęcki Z. (2000) Komunikacje międzyludzka. Wyd. Antykwa, Kraków. Available at: http://zsmosina.powiat.poznan.pl/e_nauka/internat_217.pdf
6. Kurban O.V. (2009) Sotsialna komunikatsiia v systemi suchasnoho naukovoho znannia [Social communication in the system of modern knowledge] *Informatsiine suspiilstvo*, vol. 10, pp. 64–66. [in Ukrainian]
7. W jaki sposób komunikacja społeczna wpływa na Twój sposób komunikowania się? Available at: <https://cloud1k.edupage.org/cloud/?z%3AmydfLcxTUGqcBK2w%2BQuwtucn0bfqyDzOioD6%2FxEwGSooEvdn3S2m5HYW30DYa>
8. Horovyi V. (2010) Sotsialni informatsiini komunikatsii, yikh napovnennia i resurs [Social information communications, their content and resources] / NAN Ukrainy, Nats. bka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho; nauk. red. L. A. Dubrovina. Kyiv, 230 p. [in Ukrainian]
9. Dobek-ostrowska B. (2009) Postawy komunikowania społecznego, wydawnictwo astrum, wrocław 1999; Encyclopedia of Communication Theory, S.w. Littlejohn, k.a. Foss (eds.), SaGe, Los angeles–London–new delhi–Singapore–washington.
10. Copley P. Communication. Definitions and Concepts, [w:] The Concise Encyclopedia of Communication, w. donsbach (ed.), wiley-Blackwell, Malden–oxford–chichester 2015; F.e.X. dance, The “Concept” of Communication, „journal of communication” 1970, vol. 20, iss. 2.